

МЕТАНІМІЯ Ў МЕДЫЯТЭКСТАХ (на прыкладзе фрэйма «культура»)

В. А. Горбач

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
Gorbach_olga@mail.ru*

У артыкуле аналізуецца функцыянаванне метаніміі на прыкладзе журналісцкіх тэкстаў у сферы культуры. Разглядаецца структура фрэйма «культура», месца, роля і віды семантычнай сумежнасці ў ім. Мэта даследавання – вызначыць асаблівасці ўжывання метаніміі як сродку маўленчай выразнасці ў медыятэкстах культурнай тэматыкі.

Ключавыя словы: медыятэкст; фрэйм; культура; метанімія; віды пераносаў.

METONYMY IN MEDIA TEXTS (using the example of the «culture» frame)

V. A. Horbach

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: V. A. Horbach (Gorbach_olga@mail.ru)*

The article analyzes the functioning of metonymy on the example of journalistic texts in the sphere of culture. The article considers the structure of the frame “Culture”, the place, role and types of semantic contiguity in it. The aim of the study is to identify the peculiarities of using metonymy as a means of speech expressiveness in media texts on cultural topics

Key words: media text; frame; culture; metonymy; types of transfers.

Працэс даследавання вобразных сродкаў у журналісцкім маўленні прымушае дэталёва вывучаць разнастайныя фрэймавыя ўтварэнні. З улікам агульнага разумення фрэйма як канцэптуальнага ўяўлення пра знакавы аб’ект ці з’явы, што ўключае ў сябе асноўныя характарыстыкі, атрыбуты, ролю, адносіны, разгледзім фрэйм як энсавое ядро,

якое арганізоўвае нашы веды пра свет, дапамагае яго зразумець і інтэрпрэціраваць праз разумова-маўленчае ўзаемадзеянне.

На сёння прыярытэтнымі застаюцца фрэймы: «палітыка», «эканоміка», «навука і адукацыя» (іх апісанне прыводзілася намі ў папярэдніх публікацыях, прысвечаных метанімічным пераносам у медыятэкстах). Звернемся да фрэйма «культура» як базавага паняцця, якое рэалізуецца ў агульным сэнсе праз сукупнасць усіх матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей. Кагнітыўны аналіз фрэйма «культура» заснаваны на шматлікіх прыкладах семантычнай сумежнасці (метаніміі), як выразнага сродку, які адыгрывае важную ролю ў пабудове публіцыстычных тэкстаў. Гэты стылістычны сродак дазваляе адрасанту перадаць думкі і ідэі больш эфектыўна і арыгінальна, зрабіць матэрыял больш цікавым і глыбокім. Так, больш прыярым для чытачоў падаюцца загалоўкі: «Да нас ідзе “Залаты Віцязь”» (ЛіМ, 03.07.2023), «Што нам гаворыць лебедзь са сцэны?» (ЛіМ, 17.08.2023), дзе назіраюцца семантычныя сувязі паміж лексемамі *мерапрыемства – падзея* (праз уласную назву форума «Залаты віцязь»), *герой твора – назва твора* (спектакль «Лебядзінае возера»).

У структурнай арганізацыі самога фрэйма адлюстраваны два слоты (тыпы): «матэрыяльная культура», «духоўная культура». Іх перэферыйную зону складаюць частотныя віды метанімічных пераносаў: *установа – супрацоўнікі, суб’ект – аб’ект (прадукт, вынік матэрыяльнай ці духоўнай дзейнасці), месца – час, час – падзея, матэрыял – выраб і інш.*

Семантычная сумежнасць ці метанімія перадае ў шматлікіх прыкладах з публіцыстычнага маўлення не толькі ступень асацыятыўнай сувязі паміж двума ці больш словамі або выразамі, а таксама перадае канцэптуальныя аналогіі стваральнікаў інфармацыі. Троп вызначаецца ў медыятэкстах прыкладамі аўтарскай арыгінальнасці, лексічнай асацыятыўнасці, накіраванай функцыянальнай прызначанасці тэкстаў пэўнай тэматыцы. Напрыклад, у аглядзе сучасных кінастужак для большай выразнасці адрасант выбірае маўленчыя мадэлі: «*Кінематограф* гэта даўно зразумеў – бадай, не існуе больш нагляднага спосабу прадэманстраваць канфлікт паміж героямі, як пасадзіць іх абедзю адзін насупраць аднаго... Атрымліваецца, свядома адсякаючы самае цікавае, *карціна* папросту страляе сабе ў нагу» (ЛіМ, 14.02.2023). Праз метанімію рэалізуецца здольнасць камунікантаў утвараць нетыповыя сувязі паміж рознымі лексічнымі адзінкамі і ўжываць іх для ўтварэння новых значэнняў.

Часта метанімічныя пераносы выступаюць у медыятэкстах, прысвечаных апісанню фрэйма «культура», як будаўнічы матэрыял ці механізм складання змештавага фону ў тэксе, а таксама структурыруюць фрагменты рэчаіснасці як дамінуючыя мадэлі. Тыповымі прыкладамі з’яўляюцца адрэзкі маўлення тыпу: «Акадэмія літаратурнай прэміі “Большая книга” Расіі аб’явіла імёны 107 экспертаў» (ЛіМ, 11.08.2023), «“Беларусьфільм” прадставіць глядачам прэм’еру–фільм “На другім беразе”» (Звязда, 11.09.2023). Лексемы акадэмія, «Беларусьфільм» перадаюць семантычную сумежнасць установа (аб’яднанне) – супрацоўнікі.

Медыятэксты з рознымі відамі метанімічных карэлятаў па сваёй лексіка-семантычнай і кампазіцыйнай структуры вылучаюцца спецыфічнай танальнасцю і ацэначнасцю. Напрыклад, «Патокі крыві льюцца на нас з экрану штодзённа і нават штогадзінна, навіны перапоўнены інфармацыяй як пра прыватныя злыбеды, так і пра катаклізмы агульнаграмадскага ці агульнапланетарнага ўзроўню» (ЛіМ, 17.08.2023). Стваральнік паведамлення выбірае такія сродкі маўленчай выразнасці і іх камбінацыі, якія садзейнічаюць правільнаму ўспрымання і асэнсаванню інфармацыі, звязанай з фрэймам «культура».

Метанімія – гэта не проста стылістычны прыём, гэта сродак мыслення, які дазваляе бачыць свет па-іншаму. У журналісцкіх матэрыялах, прысвечаных апісанню фрэйма «культура», семантычная сумежнасць дапамагае стварыць вобразы, якія лёгка запамінаюцца і ўспрымаюцца. Метанімія дадае глыбіні і складанасці для роздуму ў тэксце, тым самым робячы яго больш займальным для чытання. Праз яе выкарыстанне адрасант выходзіць за рамкі традыцыйных асацыяцый (напрыклад, установа – супрацоўнікі) і прапануе новы погляд на вядомыя рэчы.

Уключэнне семантычнай сумежнасці не заўсёды выклікана толькі творчым пачаткам аўтара, таму варта выпрацоўваць уменні і навыкі яе ўжывання. Акрамя правільнага падбору пры замене слоў трэба ўлічваць кантэкст. Няправільнае выкарыстанне гэтага сродку маўленчай выразнасці можа прывесці да скажэння сэнсу.

Такім чынам, функцыянаванне метаніміі на перыферыйнай зоне фрэйма «культура» з’яўляецца моцным інструментам у маўленчай дзейнасці журналіста, які дае магчымасць стварыць больш выразны і экспрэсіўны тэкст, што будзе больш уздзеянча на ўспрымальнікаў інфармацыі ў сферы культуры.